

การพัฒนาคุณธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักธรรมาวาสธรรม 4 ของผู้บริหารองค์กรภาครัฐ*

MORALITY AND DESIRABLE ATTRIBUTES DEVELOPMENT ACCORDING TO
GHARAVASA-DHAMMA 4 OF GOVERNMENT ORGANIZATION EXECUTIVES

สุรวุฒ ณ ระนอง

Surawut Naranong

บริษัท สิริณ ดีไซน์ จำกัด

Sirine Design Co., Ltd.

E-mail: wutnaranong@gmail.com

บทคัดย่อ

ในปัจจุบันนี้โลกมีการเปลี่ยนแปลงไปแล้วมากมาย ทั้งวิวัฒนาการในการดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยในการเปลี่ยนแปลงนี้รวมไปถึงสภาพจิตใจของบุคคลที่มีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะองค์กรภาครัฐส่วนใหญ่ที่ต้องมีการบริหารจัดการที่ต้องมีการปฏิบัติงานด้วยความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ โดยเน้นกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือสิ่งที่พึงมีต่อการบริหารองค์กร โดยเฉพาะผู้บริหารองค์กรภาครัฐที่เป็นผู้มีตำแหน่งสูงขึ้น ความคิด ทักษะคติ ก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลง เพราะมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้เกิดการประพฤติผิดทางศีลธรรมอันดีงาม ทำให้เกิดการประพฤติทุจริต ในทางที่มีขอบมากมาย ดังนั้นการพัฒนาคุณธรรมและลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักธรรมาวาสธรรม 4 ของผู้บริหารองค์กรภาครัฐนั้นจึงต้องมีทั้งความซื่อสัตย์ (สัจจะ) เพื่อให้บุคลากรภายในองค์กรนั้นมีความเชื่อมั่นต่อองค์กร มีการฝึกฝนตนเอง คอยขัดเกลาให้บุคลากรนั้นได้มีความรู้ในการปฏิบัติงานภายในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ (ทมะ) รู้จักเป็นผู้ที่ควบคุมอารมณ์ ไม่ให้ประพฤติผิดในด้านต่าง ๆ ในการบริหารจัดการองค์กร ทั้งยังคอยแนะนำให้บุคลากร ได้รู้จักใช้อารมณ์ในการทำงาน โดยไม่ทำให้เกิดความขัดแย้งกันในองค์กร (ขันติ) เป็นผู้บริหารองค์กรที่คอยแนะนำ และเสียสละเวลาให้กับองค์กร เพราะองค์กรภาครัฐเป็นหน่วยงานที่จำเป็นต้องการทุ่มเท ทั้งร่างกาย แรงใจ เพื่อเป็นการตอบแทนสังคม แผ่นดินอย่างเต็มที่ (จาคะ)

คำสำคัญ: การพัฒนาคุณธรรม; คุณลักษณะที่พึงประสงค์; ธรรมาวาสธรรม; ผู้บริหารองค์กร.

* Received August 10, 2022; Revised September 12, 2022; Accepted September 16, 2022

Abstracts

Today, the world has changed a lot including whole evolution in human life. In this change, it includes the minds of different individuals. In particular, most government organizations require management that requires operations with transparency and auditability. With the rules emphasizing regulations, or obligations to the management of the organization specially the executives of government organizations who are in higher positions. Ideas and attitudes are also changed because there are benefits involved that cause good moral misconduct, cause fraudulent conduct in a lot of unlawful ways. Therefore, the development of morality and desirable characteristics according to the Gharavasa-dhamma principle 4 of the executives of government organizations requires both integrity (truth) in order for the personnel within the organization to have confidence in the organization, to have self-training, refining the personnel to have knowledge of the work within the organization effectively (Tama), known as the person who controls the emotions. He also advises people to use their emotions to work without causing conflict in the organization (Khanti), to be an organizational executive who recommends and sacrifices time for the organization because government organizations are agencies that need to be dedicated, physically, mentally, in return to society and to the land (Jaka)

Keywords: Moral development; Desirable Attributes; Gharavasa-Dhammas; Corporate Management.

บทนำ

ในปัจจุบันนี้โลกมีการเปลี่ยนแปลงไปแล้วมากมาย ทั้งวิวัฒนาการในการดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยในการเปลี่ยนแปลงนี้รวมไปถึงแนวคิดหรือทัศนคติของบุคคลที่มีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะองค์กรภาครัฐส่วนใหญ่ที่ต้องมีการบริหารจัดการ ให้เป็นไปตามรูปแบบหรือมีความเป็นกลางทางสังคม การปฏิบัติงานด้วยความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้ โดยในการบริหารจัดการภาครัฐจำเป็นต้องมีการพัฒนาให้เป็นที่ไปในรูปแบบต่าง ๆ โดยเน้นกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ แต่มีการใช้รูปแบบของหลักการเข้ามาตรวจสอบในการบริหารจัดการ เช่น ระเบียบ หรือข้อปฏิบัติที่พึงต่อการบริหารองค์กรภาครัฐ โดยเฉพาะผู้บริหารองค์กรภาครัฐในส่วนใหญ่ที่เป็นผู้ที่มีตำแหน่งสูงขึ้น ความคิด ทัศนคติ ก็ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไป เพราะมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้เกิดการประพฤติผิดทางศีลธรรมอันดีงามที่ผู้บริหารพึงจะมีนั้นก็หายไป ทำให้เกิดการประพฤติทุจริต ในทางที่มีขอบมากมาย โดยเฉพาะองค์กรภาครัฐที่เน้นเรื่องคุณธรรม หรือ

จริยธรรมนั้น เป็นเรื่องที่มีการกล่าวถึงมากมาย แต่หลักการปฏิบัตินั้นอาจมีความแตกต่างกับความจริงบ้าง ดังนั้นการพัฒนาคุณธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารภาครัฐนั้น ควรต้องมีหลักการบริหารจัดการอย่างไร ซึ่งผู้เขียนได้นำหลักธรรมาภิบาล 4 ประการ เพื่อใช้เป็นหลักที่ควรปฏิบัติให้ผู้บริหารพึงอยู่ในกรอบของศีลธรรมอันดีงาม เพื่อให้เกิดการบริหารจัดการในความโปร่งใสขององค์กรภาครัฐ เพื่อไม่ให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำซ้อน จึงจำเป็นต้องมีหลักพุทธธรรมที่พึงใช้ปฏิบัติดังที่ผู้เขียนนั้นกล่าวมาแล้วในเบื้องต้น

การพัฒนาคุณธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับผู้บริหารองค์กรภาครัฐมีลักษณะอย่างไร

ในการพัฒนาคุณธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์สำหรับผู้บริหารองค์กรภาครัฐนั้น เป็นการพัฒนาเพื่อให้เข้าใจหลักการในการบริหารงานของภาครัฐ และการบริหารจัดการตนเอง ในฐานะผู้บริหารภาครัฐว่า ควรปฏิบัติตนอย่างไรบ้าง (ชาติรี เทียนทอง, 2556) โดยเฉพาะการบริหารจัดการโดยยึดหลัก 4 ก คือ ก. ที่ 1 คือ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ก. ที่ 2 คือ หลักการกำกับดูแลองค์กรที่ดี ก. ที่ 3 คือ หลักการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี และสุดท้าย ก. ที่ 4 คือ หลักการจัดการความรู้ โดยในหลักทั้ง 4 นี้ เป็นการพิจารณาของการบริหารจัดการองค์กรให้เหมาะสมในภาครัฐเพื่อให้เกิดความโปร่งใสมากขึ้น เพราะองค์กรภาครัฐนั้นเป็นองค์กรที่เป็นรูปแบบการบริหารจัดการโดยงบประมาณภาษีของประชาชน โดยเฉพาะความเป็นผู้บริหารองค์กรภาครัฐยังจำเป็นต้องมีการปฏิบัติตนให้เหมาะสมในการเป็นผู้บริหารในภาครัฐ และควรเคารพกฎหมาย กฎกติกา หรือระเบียบในสังคม รวมไปถึงหลักคุณธรรมที่ผู้บริหารองค์กรภาครัฐควรมี (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2554) โดยเฉพาะหลักการพัฒนาการใช้เหตุผล 6 ขั้น ซึ่งประกอบด้วย ดังนี้

ขั้นที่ 1 หลักการเชื่อฟังคำสั่งและหลบหลีกการถูกลงโทษ

ขั้นที่ 2 หลักการแสวงหารางวัลที่เป็นวัตถุสิ่งของ

ขั้นที่ 3 หลักการทำตามความเห็นชอบของผู้อื่น

ขั้นที่ 4 หลักการทำตามหน้าที่ทางสังคม ตามกฎหมาย กฎเกณฑ์ของสังคม

ขั้นที่ 5 หลักการมีสัจจะ ทำตามคำมั่นสัญญา

ขั้นที่ 6 หลักการยึดอุดมคติสากล

ซึ่งทั้ง 6 ขั้นนี้ล้วนเป็นรูปแบบที่ผู้บริหารองค์กรจำเป็นต้องมีความเข้าใจ และยึดมั่นเพื่อเป็นแบบอย่างในการเป็นผู้บริหารองค์กรในหน่วยงานภาครัฐที่ดี เพื่อสามารถควบคุมผู้ใต้บังคับบัญชาให้สามารถอยู่ในกรอบการเป็นข้าราชการที่ดีได้ (สัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2514) โดยบุคคลที่มีการพัฒนาคุณธรรมแล้วมีลักษณะ 5 ประการ คือ

1. เป็นผู้ที่รู้จักใช้ความคิดแบบมีจุดหมายปลายทาง
2. สามารถคาดการณ์ภายหน้าได้

3. เป็นผู้ที่สามารถดำเนินการที่ยุ่ยากสลับซับซ้อนได้
4. ยินดีที่จะได้รับฟังและทำความเข้าใจในความคิดเห็นของผู้อื่น
5. เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น

เมื่อมีการพัฒนาคุณธรรมแล้ว สิ่งที่ต้องพัฒนาควบคู่ไปด้วย คือ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ผู้บริหารองค์กรนั้นต้องมี โดยจำเป็นต้องมีทั้งคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ โดยในลักษณะที่พึงประสงค์นี้ (มนพัทธ์ ปาณิกบุตร, 2562) จะประกอบไปด้วย 4 ประการ คือ 1) มีความพอเพียง 2) มีวินัย 3) มีความสุจริต 4) มีจิตอาสา ซึ่งในลักษณะทั้ง 4 ประการนี้ เป็นคุณลักษณะที่ผู้บริหารองค์กรควรมี เพื่อให้เกิดการบริหารองค์กรด้วยความโปร่งใส มีระเบียบวินัย เพื่อเป็นการพัฒนาให้องค์กรนั้นมีประสิทธิภาพโดยปราศจากการประพฤติมิชอบในองค์กร โดยคุณธรรม และลักษณะที่พึงประสงค์นั้นเป็นหลักการความจริง หรือ หลักการปฏิบัติ (องค์การบริหารส่วนตำบลท่าช้าง, 2561) ซึ่งประกอบด้วย ดังนี้

1. จริยธรรม
2. จรรยา
3. จรรยาบรรณวิชาชีพ
4. ศีลธรรม
5. คุณธรรม
6. มโนธรรม
7. มารยาท มรรยาท กิริยา วาจา

ซึ่งหลักการความจริง หรือหลักการปฏิบัตินี้เป็นແຮ່รูปแบบในเบื้องต้นที่เป็นหลักการเพื่อให้บุคลากรของหน่วยงานภาครฐันั้นได้ปฏิบัติตาม แต่การปฏิบัติตามนั้นควรขึ้นอยู่กับผู้บริหารองค์กรว่ามีความใส่ใจอย่างไร ล้วนขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจของตัวบุคคล (สำนักงานที่ดินจังหวัดภูเก็ต, 2551) แต่ข้าราชการของภาครฐันั้นจำเป็นต้องมีความเข้าใจในคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่เจ้าหน้าที่ภาครฐัในยุคใหม่นั้นต้องมี โดยเรียกว่า “I AM READY” ซึ่งประกอบไปด้วย 8 ประการ ตามตัวอักษร ดังนี้

- I – Integrity หมายถึง การปฏิบัติงานอย่างมีศัคดิ์ศรีของข้าราชการ
 A – Activeness หมายถึง ความขยันตั้งใจทำงาน ปฏิบัติงานเชิงรุก
 M – Morality หมายถึง การมีคุณธรรม ปฏิบัติราชการด้วยใจที่บริสุทธิ์ และ

กุศลเจตนา

- R – Relevancy หมายถึง การเรียนรู้ และปรับตัวทันโลก ตรงกับสังคม
 E – Efficiency หมายถึง การทำงานที่มีประสิทธิภาพสามารถวัดและแสดงไว้

อย่างชัดเจน

- A – Accountability หมายถึง ความรับผิดชอบต่อผลสำเร็จของงานและต่อ

สาธารณะ

D – Democracy หมายถึง การมีใจเป็นประชาธิปไตย

Y – Yield หมายถึง การมีผลงานที่ประจักษ์ และปฏิบัติงานโดยเน้นผลสัมฤทธิ์เป็นสำคัญ

โดยในองค์ประกอบ 8 ประการนี้เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารองค์กรภาครัฐนั้นควรมีในการบริหารงานภาครัฐ เพราะผู้บริหารองค์กรนั้น ต้องมีทั้งศักดิ์ศรี มีความขยัน มีคุณธรรม มีการเรียนรู้ทำความเข้าใจให้ทันต่อโลก มีประสิทธิภาพในการบริหารงาน รวมทั้งคอยรับผิดชอบต่อสังคม มีความเป็นระบอบประชาธิปไตย ไม่ใช่อำนาจเผด็จการในการบริหารงานองค์กร เพื่อให้มีผลงานที่ชัดเจน ซึ่งผู้บริหารนั้นต้องมีทั้งคุณธรรม มโนธรรม มีใจเมตตา ต่อบุคลากรในองค์กร เพื่อให้เกิดความร่วมมือในองค์กรที่มีประสิทธิภาพ

ดังนั้นลักษณะของการพัฒนาคุณธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารองค์กรภาครัฐนั้นมีรูปแบบที่เน้นไปในหลักการปฏิบัติ และหลักคุณธรรมเพื่อให้สอดคล้องกับการดำเนินงานของภาครัฐเท่านั้น รวมทั้งเป็นกรอบและรูปแบบการปฏิบัติที่มีความแตกต่างกันออกไป โดยเพื่อเป็นการควบคุมพฤติกรรม และคอยกำกับดูแลผู้บริหารหรือข้าราชการภาครัฐไม่ให้ละเมิดกฎหมาย หรือระเบียบของสังคม โดยต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลของหน่วยงานที่กำกับดูแลพนักงานราชการ หรือข้าราชการของภาครัฐให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ รวมทั้งเป็นบรรทัดฐานทางสังคมที่ข้าราชการภาครัฐพึงมี และต้องปฏิบัติตาม

หลักฆราวาสธรรม 4

สำหรับหลักฆราวาสธรรม 4 นั้นเป็นหลักพุทธธรรม หรือธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับ ฆราวาส หรือ ผู้ครองเรือน (สารานุกรมเสรี, 2563) สำหรับความหมายแล้ว คำว่า ผู้ครองเรือน หมายถึง ผู้ดำเนินชีวิตในทางโลก โดยมีความแตกต่างจากบรรพชิต หรือพระสงฆ์ ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับเรือนแล้ว โดยในหลักฆราวาสธรรมนี้ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2561) ประกอบด้วย 4 ประการ คือ

1. สัจจะ (ความจริง ความซื่อตรง ซื่อสัตย์ จริ่งใจ พุดจริง ทำจริง)
2. ทมะ (การฝึกฝน การข่มใจ ฝึกนิสัย ปรับตัว รู้จักควบคุมจิตใจ ฝึกหัดตัดสินใจ แก้ไขข้อบกพร่อง ปรับปรุงตนให้เจริญก้าวหน้าด้วยสติปัญญา)
3. ขันติ (ความอดทน ตั้งหน้าทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เข้มแข็ง ทนทาน ไม่หวั่นไหว มั่นในจุดหมาย ไม่ท้อถอย)
4. จาคะ (ความเสียสละ สละกิเลส สละความสุขสบายและผลประโยชน์ส่วนตนได้ ใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังความทุกข์ ความคิดเห็น และความต้องการของผู้อื่น พร้อมทั้งจะร่วมมือช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่คับแคบเห็นแก่ตนหรือเอาแต่ใจตัว)

โดยในหลักฆราวาสธรรมทั้ง 4 ประการนี้ เป็นหลักพุทธธรรมที่ผู้ดำเนินชีวิตในทางโลกควรต้องมี โดยผู้เขียนสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

1. สัจจะ คือ ความจริง ความซื่อสัตย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ครองเรือนนั้นจำเป็นต้องมี เพราะความเป็นผู้ครองเรือนนั้นอยู่ในสังคมที่มีบุคคลจำนวนมาก ทั้งสังคมครอบครัว สังคมที่ต้องอยู่ร่วมกัน โดยต้องมีความซื่อสัตย์จริงใจ ในการปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้อง เปิดเผยในสิ่งที่มิให้ถูกต้อง ตามครรลองครองธรรม ซึ่งในสัจจะนี้เป็นสิ่งที่บุคคลผู้ครองเรือนควรมี (สารานุกรมเสรี, 2565) ซึ่งประกอบไปด้วย 5 ประการ คือ 1) สัจจะต่อความดี 2) สัจจะต่อหน้าที่ 3) สัจจะต่อการทำงาน 4) สัจจะต่อวาจา 5) สัจจะต่อบุคคล

โดยสัจจะทั้ง 5 ประการนี้เป็นกลไกที่ผู้ครองเรือนต้องมี ทั้งความดี มีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่การทำงานที่ตนเองนั้นพึงปฏิบัติ รวมทั้งการให้สัจจะวาจากับผู้อื่นแล้วจำเป็นจะต้องมีการปฏิบัติให้ตรงตามที่กล่าวไว้ โดยเฉพาะต่อตัวบุคคลที่อยู่รวมกันในหลากหลายความคิดทั้งทัศนคติ หรือสิ่งที่บุคคลนั้นพึงมีจำเป็นต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น

2. ทมะ คือ การฝึกฝนตนเอง การควบคุมตนเอง เพื่อให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ รวมทั้งการบังคับจิตใจของตนไม่ให้ประพฤตินทางมิชอบ โดยเฉพาะการประพฤติดุจริต โดยในการฝึกตนนี้เพื่อเป็นการทำให้เกิดซึ่งปัญญา (สารานุกรมเสรี, 2562) โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ 1) ทนต่อกิเลส 2) ทนคน 3) ทนโลก 4) ทนธรรมชาติ

ซึ่งทั้ง 4 ประเภทนี้เป็นเครื่องรับประกันว่าบุคคลผู้ครองเรือนที่มีหลักธรรมในด้านทมะนี้ เพื่อเป็นการควบคุมกิเลส หรือสิ่งที่เข้ามากระทบจิตใจไม่ให้เกิดคล้อยตาม แล้วประพฤตินทางที่ผิดได้ และยังเป็นการพิจารณาในสิ่งที่เกิดขึ้นเพื่อสั่งสมความรู้ เพื่อให้เกิดปัญญาความรอบรู้ ให้สามารถอาศัยอยู่ในโลกของความเป็นผู้ครองเรือนได้อย่างมีสติ ไม่ให้เกิดความผิดพลาดในอนาคตข้างหน้าได้

3. ขันติ คือ ความอดทนต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามาทั้งกิเลส สิ่งที่ยั่วยุต่อจิตใจ ไม่ให้ครอบงำจิตใจ โดยเฉพาะอดทนต่อความทุกข์ เพื่อเป็นการฝึกฝนตนเองให้รู้จักสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น อดทนต่อโลภะ อดทนต่อโทสะ อดทนต่อโมหะ (สารานุกรมเสรี, 2565) ซึ่งประเภทของความอดทนนี้มี 4 ประเภท คือ 1) อดทนต่อความลำบากตรากตรำ 2) อดทนต่อทุกขเวทนา 3) อดทนต่อความเจ็บใจ 4) อดทนต่ออำนาจกิเลส

สำหรับประเภทของความอดทนทั้ง 4 นี้เป็นเครื่องบ่งบอกถึงสิ่งที่เป็นแนวทางในการสร้างความอดทน ทั้งอดทนต่อสิ่งที่เกิดขึ้นจากความยากลำบาก เป็นความอดทนเพื่อการดำรงชีวิตในการเป็นผู้ที่ครองเรือนอย่างสมบูรณ์ มีทั้งการสร้างครอบครัว การมีอาชีพที่สุจริตเพื่อเลี้ยงครอบครัว ต่อมาคือ อดทนต่อทุกขเวทนา โดยทุกขเวทนานี้มีความรู้สึกเป็นที่ตั้ง รู้สึกไม่สบายกาย ไม่สบายใจในเรื่องที่เกิดขึ้นกับชีวิตในความเป็นผู้ครองเรือน เช่น ทุกข์จากร่างกาย เป็นต้น อดทนต่อความเจ็บใจ เป็นความอดทนที่เกิดขึ้นจากสิ่งที่มากระทบจิตใจให้เกิดความทุกข์ เช่น มีความผิดหวังเรื่องงาน เรื่องความรัก หรือเรื่องที่ทำให้เกิดคิดเป็นรูปแบบของความวิตกกังวล (สารานุกรมเสรี, 2564) เป็นผู้ที่มีอารมณ์ไม่เสถียร โดยเฉพาะบุคคลผู้ที่ได้คะแนนสูงในลักษณะบุคลิกภาพนี้ จะมีโอกาสสูงกว่าโดยเฉลี่ยที่จะประสบกับอารมณ์เชิงลบต่าง ๆ และสุดท้ายคือ

อดทนต่ออำนาจของกิเลส ซึ่งกิเลสนี้ หมายถึง สิ่งเศร้าหมองเข้ามากระทบจิตใจให้เกิดความต้องการสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว เช่น ต้องการความรัก ต้องการสิ่งที่ไม่ใช่ของตน เป็นต้น โดยความอดทนทั้งหมดนี้เป็นสิ่งที่บุคคลผู้มีชีวิตครองเรือนต้องปฏิบัติให้ได้ ยิ่งในสังคมปัจจุบันนี้มีสิ่งที่ยั่วยุ่มากมายที่ต้องมีการเรียนรู้ พึงระวังอย่างยิ่ง

4. จาคะ คือ การเสียสละ ความเสียสละ เพื่อเป็นประโยชน์สุขแก่สังคม โดยในการเสียสละนี้เป็นการเสียสละเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในสังคม ทั้งยังสร้างสังคมให้รู้จักความสามัคคี เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยการเสียสละดังกล่าวนี้ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2564) ถ้าพูดถึงในเชิงบวกแล้ว เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความมีน้ำใจ ซึ่งในความมีน้ำใจนี้เป็นการสร้างสังคมให้เป็นผู้ที่รู้จักเสียสละ เพราะการอยู่ร่วมกันของคนหมู่มากนั้นล้วนต้องรู้จักเสียสละ (สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน, 2557) ซึ่งเป็นการแสดงอุปนิสัยที่ไม่เห็นแก่ตัว และยอมเสียสละบางอย่างเพื่อคนอื่น โดยในการเสียสละนี้นำมาซึ่งความสุขส่วนรวม แต่การเสียสละนี้เป็นการเสียสละที่ไม่ให้ตนเองลำบาก แต่เสียสละในบางอย่างที่ไม่จำเป็นกับตนเอง แต่เป็นการแบ่งปันกันอย่างเหมาะสม เปรียบได้กับเสียสละสิ่งของสิ่งหนึ่งที่ไม่ได้ใช้แล้วให้ผู้อื่น เช่น การบริจาคสิ่งของแก่ผู้ยากไร้ การมอบเครื่องนุ่งห่มคลายหนาวแก่บุคคลพื้นที่ห่างไกลความเจริญ ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เมื่อได้ทำการเสียสละไปแล้วย่อมทำให้ผู้ที่เสียสละนั้นรู้สึกถึงความสบายใจในชีวิตที่ได้แบ่งปัน เสียสละสิ่งนั้นเพื่อผู้อื่น แต่ไม่เสียสละเพื่อให้ตนเองเป็นทุกข์ เช่น เสียสละหัวใจให้ผู้อื่น หรือเสียสละอวัยวะของตนที่กำลังมีชีวิตอยู่ให้ผู้อื่น โดยไม่มองดูสถานการณ์ปัจจุบันของตนนั้น เป็นเรื่องยากที่ไม่เกิดความสุข แต่เกิดความสุข

ดังนั้นหลักฆราวาสธรรมทั้ง 4 ประการ เป็นหลักพุทธธรรมที่เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของบุคคลผู้อยู่ครองเรือน หรือบุคคลทั่วไปให้สามารถปฏิบัติตามแนวทางดังกล่าวไม่ให้เกิดไปสู่อบายหรือเบี่ยงต่ำ และสำหรับหลักฆราวาสธรรมนี้ยังเป็นแนวทางแห่งกรอบคุณธรรมในการดำเนินชีวิตของผู้อยู่ครองเรือน โดยเฉพาะบุคคลทั่วไปที่เป็นบุคคลผู้ที่มีกิเลส มีสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์ทุกคนต้องมีแต่ก็ต้องมีวินัยในการครองตนให้เป็นผู้ที่มีทั้ง สัจจะ (ความซื่อสัตย์) ทมะ (การฝึกฝนขัดเกลาดนเอง) ขันติ (ความอดทนต่อสิ่งรอบตัว) จาคะ (การเสียสละ) ซึ่งหลักฆราวาสธรรมนี้จะนำผู้ที่ประพฤติตามหลักธรรมดังกล่าวให้เกิดความสงบสุข ไม่มีสิ่งที่เบียดเบียนได้ เพราะเป็นผู้ที่มีหลักฆราวาสธรรมในจิตใจในการดำรงชีวิตอย่างไม่ประมาท

การพัฒนาคุณธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารองค์กรภาครัฐ

ในการพัฒนาคุณธรรมและลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารองค์กรภาครัฐนั้น แต่เดิมองค์กรภาครัฐนั้นมีการพัฒนาคุณธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่แล้ว แต่เป็นไปในรูปแบบของระเบียบ กฎหมาย หรือหลักการที่ข้าราชการพึงจะต้องมีการปฏิบัติตามภายใต้รัฐธรรมนูญ เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยดีงาม ในการบริหารจัดการภาครัฐเพื่อให้มี

ความโปร่งใส มีความเป็นระบอบประชาธิปไตย และสามารถที่จะตรวจสอบได้ แต่ก็ยังมีข้าราชการบางประเภทที่ยังมีการประพฤติในทางที่มิชอบ มีการทุจริตในทางนโยบาย หรือในการรับสินบนซึ่งเป็นการสร้างความเสียหายต่อภาครัฐทำให้ประเทศเกิดความเหลื่อมล้ำในทางกฎหมาย ซึ่งผู้กระทำความผิดบางครั้งก็ได้รับการยกเว้นมีการใช้ตำแหน่งในทางที่สร้างเสียหายต่อรัฐและต่อแผ่นดิน ดังนั้นเพื่อให้สามารถมีการบริหารจัดการให้เป็นไปในรูปแบบทั้งหลักการ และหลักกฎหมายจึงต้องมีการพิจารณาใช้หลักพุทธธรรมหรือหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นการจรรโลงใจในการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีความบริสุทธิ์ รวมทั้งมีความยุติธรรมในการใช้ดำเนินชีวิตของความเป็นข้าราชการ ผู้บริหารองค์กรภาครัฐ เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นศีลธรรมอันดี โดยใช้หลักทศวาจาธรรม 4 ประการ ซึ่งเป็นหลักการที่เกี่ยวข้องกับผู้ครองเรือน หรือผู้ดำเนินชีวิตในทางโลก โดยควรมีการปฏิบัติให้อยู่บนพื้นฐาน ดังต่อไปนี้

1. สัจจะ คือ ความจริง ความซื่อสัตย์ สุจริต ซึ่งเป็นสิ่งที่ข้าราชการ หรือผู้บริหารองค์กรภาครัฐนั้นจำเป็นต้องมีในการบริหาร เพราะความซื่อสัตย์นั้นถือเป็นเรื่องสำคัญที่ข้าราชการต้องมี ซึ่งโดยภาครัฐนั้นเป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การบริหารราชการแผ่นดิน มีการใช้งบประมาณที่มาจากภาษีของประชาชน จึงจำเป็นจะต้องเข้าใจในการใช้ชีวิตของตนในการเป็นข้าราชการที่ดี นั้นควรมีลักษณะอย่างไร คือ มีความซื่อสัตย์เป็นที่ตั้ง มีความมุ่งมั่นตั้งใจในการปฏิบัติงาน โดยไม่มีการทุจริต หรือมีการประพฤติที่มิชอบซึ่งทำให้เกิดความเสียหายต่อรัฐ และต่อแผ่นดินที่ตนอาศัยอยู่ เพราะว่าการที่ทรยศต่อแผ่นดินนั้นมีความผิดทั้งทางศีลธรรม ทั้งทางกฎหมายบ้านเมืองที่เป็นข้อบัญญัติในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งกฎหมายที่ประชาชนต้องปฏิบัติตามอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะว่าการเป็นข้าราชการในแผ่นดินนั้น ถือเป็นการรับใช้ประชาชน จำเป็นต้องมีการปฏิบัติในทางที่ถูกต้อง และถือหลักการนี้เป็นสิ่งสำคัญในการปฏิบัติงานในภาครัฐ เพราะจะต้องถือหลักความถูกต้อง ความชอบธรรมเป็นที่ตั้ง และปฏิบัติตามกฎหมายเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อแผ่นดิน

2. ทมะ คือ การฝึกฝน การควบคุมตนเองให้อยู่ในศีลธรรม โดยเฉพาะผู้บริหารองค์กรภาครัฐที่จะต้องมีการปฏิบัติให้เกิดความเหมาะสมในองค์กร ซึ่งผู้บริหารจะต้องควบคุมตนเองในการบริหารงานให้เกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ ควบคุมตนเองไม่ให้กระทำความผิดที่เกิดผลเสียต่อองค์กร โดยต้องมีการฝึกฝนตนเองให้เข้าใจสัจธรรมของชีวิตในการเป็นผู้นำอยู่เสมอเพื่อให้องค์กรนั้นมีผู้นำที่ดี เป็นที่พึ่งแก่บุคลากรในองค์กร ไม่ใช่อารมณ์ในการตัดสินใจ หรือการฝึกฝนตนเองไม่ให้กระทำความผิดที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อองค์กรภาครัฐ โดยเฉพาะข้าราชการที่มีตำแหน่งที่สูงขึ้น หรือมีอำนาจมากขึ้นนั้นมักจะใช้ตำแหน่งของตนเองในการหาผลประโยชน์ และไม่สนใจความเดือดร้อนของผู้อื่นที่เป็นผู้ใต้บังคับบัญชา โดยการกระทำในลักษณะดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นความผิดทางกฎหมาย มีความผิดทางศีลธรรมเพราะเป็นผู้ที่ประพฤติมิชอบ ซึ่งในลักษณะนี้จำเป็นต้องนำหลักทศวาจาธรรม ทมะ คือ การฝึกฝนตนเอง การควบคุม

ตนเอง เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงการที่จะประพาสสิ่งใดที่อาจส่งผลเสียมาให้ตนเอง ควรจะมีการพิจารณาผลที่จะตามมาอย่างถี่ถ้วนก่อนเพื่อไม่ให้มีผลกระทบในภายหลัง

3. ชันติ คือ ความอดทน อดทนต่อสิ่งชั่วร้าย ซึ่งในความอดทนนี้เป็นความอดทนของการปฏิบัติงาน การบริหารงานไม่ให้เกิดข้อผิดพลาด โดยเฉพาะการบริหารงานในองค์กรภาครัฐนั้นต้องยึดผลประโยชน์ของประชาชนเป็นหลักเพื่อให้เกิดการบริหารจัดการเป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม และในการอดทนนี้เป็นการอดทนต่อกิเลสที่ทำให้เกิดความอยากได้ในสิ่งที่ไม่ใช่ของตน จึงจำเป็นที่จะต้องรู้จักความอดทนในสิ่งที่เข้ามากระทบจิตใจอยู่เสมอ เนื่องจากทุกวันนี้วิวัฒนาการของโลกนั้นเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วทำให้ความรู้สึกของมนุษย์นั้นเป็นผู้ที่ไม่อดทนต่อสิ่งที่เข้ามาชั่วร้ายจิตใจ ให้เกิดการคล้อยตาม เพื่อเป็นการควบคุมจิตใจ จำเป็นต้องมีหลักธรรมข้อนี้มาช่วยในการควบคุมจิตใจให้มีความอดทนต่ออกุศลเมื่อพบเจอปัญหาที่เกิดขึ้น โดยช่วยแก้ไขในเรื่องต่าง ๆ ให้เป็นผู้ที่มีความอดทนในการปฏิบัติงานในองค์กร เป็นผู้ที่น่าเคารพ รวมทั้งยังเป็นเกาะป้องกันไม่ให้เกิดความผิดในกฎหมาย ในศีลธรรมอันดีงาม หรือรวมไปถึงสิ่งรอบตัวที่เข้ามากระทบจิตใจ

4. จาคะ คือ การเสียสละ ความเสียสละ โดยในการเสียสละนี้เป็นรูปแบบของการเสียสละในหลาย ๆ ด้าน สำหรับความเป็นผู้บริหารองค์กรภาครัฐนั้นจำเป็นต้องเสียสละ เช่น เวลา เพราะเวลานั้นเป็นสิ่งสำคัญในการทำงานขององค์กรภาครัฐ ซึ่งในความเป็นผู้บริหารนั้นจำเป็นต้องจัดสรรเวลาให้กับองค์กรมากขึ้น คอยกำกับดูแลในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กรอย่างเหมาะสม มีความเป็นผู้นำในองค์กรที่ดี และเพื่อให้การปฏิบัติงานภายในองค์กรนั้นมีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องคอยแนะนำในการทำงานให้บุคลากร ให้คำปรึกษาในเรื่องต่าง ๆ ได้ด้วยความเต็มใจอย่างแท้จริงของความเป็นผู้นำที่มีความเหมาะสมต่อองค์กร ส่วนการเสียสละอื่น ๆ นั้นอาจเกิดขึ้นตามสถานการณ์ที่เหมาะสม แต่ผู้นำที่ดีนั้นยังงี้ ก็ต้องมีการเสียสละบ้าง ซึ่งการเสียสละนี้เป็นการเสียสละที่ทำให้เกิดความสบายใจ แต่ต้องไม่เสียสละเพื่อให้ตนเกิดความลำบาก เพื่อเป็นแบบอย่างของความเป็นผู้นำที่ดีต้องมีการแนะนำให้บุคลากรของตนได้เข้าใจสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ดังนั้นการพัฒนาคุณธรรมและลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักฆราวาสธรรม 4 ของผู้บริหารองค์กรภาครัฐนั้นต้องมีทั้งความซื่อสัตย์ (สัจจะ) เพื่อให้บุคลากรภายในองค์กรนั้นมีความเชื่อมั่นต่อองค์กรและผู้บริหาร มีการรู้จักฝึกฝนตนเอง คอยขัดเกลาให้บุคลากร หรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีความรู้ในการปฏิบัติงานภายในองค์กร มีการอบรมเพื่อให้เข้าใจหลักการต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ (ทมะ) รู้จักเป็นผู้ที่ควบคุมอารมณ์ ไม่ให้ประพาสผิดในด้านต่าง ๆ ในการบริหารจัดการองค์กร เพราะให้เกิดความโปร่งใส ทั้งยังคอยแนะนำให้บุคลากรผู้ใต้บังคับบัญชาของตนได้รู้จักใช้อารมณ์ในการทำงานได้อย่างเหมาะสม โดยไม่ทำให้เกิดความขัดแย้งกันในองค์กร (ขันติ) เป็นผู้บริหารองค์กรที่คอยแนะนำ และคอยเสียสละเวลาให้กับองค์กร เพราะองค์กรภาครัฐเป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การควบคุม และใช้งบประมาณภาษีที่มาจาก

ประชาชน จึงจำเป็นต้องมีการทุ่มเท ทั้งร่างกาย แรงใจ เพื่อเป็นการตอบแทนสังคม แผ่นดิน อย่างเต็มที่ (จาคะ) โดยไม่ย่อท้อต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ตารางที่ 1 สรุปการพัฒนาคุณธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักธรรมาภิบาล 4 ของผู้บริหารองค์กรภาครัฐ

ผู้บริหารแบบเดิม	หลักธรรมาภิบาล 4	ผู้บริหารตามหลักธรรมาภิบาล 4
1. บริหารโดยเน้นศักดิ์ศรี	1. สัจจะ (ความซื่อสัตย์)	1. เป็นนักบริหารที่ซื่อสัตย์
2. เป็นผู้ที่มีความขยัน	2. ทมะ (ฝึกฝนตนเอง)	2. สร้างความเด่นชัดการบริหาร
3. ใช้หลักคุณธรรม	3. ชันติ (มีความอดทน)	3. บริหารงานอย่างอดทน
4. เป็นผู้ที่รับผิดชอบต่อสังคม	4. จาคะ (เป็นผู้เสียสละ)	4. สร้างสังคมให้น่าอยู่

บทสรุป

การพัฒนาคุณธรรมและลักษณะที่พึงประสงค์ตามหลักธรรมาภิบาล 4 ของผู้บริหารองค์กรภาครัฐนั้นต้องมีทั้งความซื่อสัตย์ (สัจจะ) เพื่อให้บุคลากรภายในองค์กรนั้นมีความเชื่อมั่นต่อองค์กรและผู้บริหาร มีการรู้จักฝึกฝนตนเอง คอยขัดเกลาให้บุคลากร หรือผู้ใต้บังคับบัญชานั้น ได้มีความรู้ในการปฏิบัติงานภายในองค์กร มีการอบรมเพื่อให้เข้าใจในหลักการต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ (ทมะ) รู้จักเป็นผู้ที่ควบคุมอารมณ์ ไม่ให้ประพฤติดิฉันในด้านต่าง ๆ ในการบริหารจัดการองค์กร เพราะให้เกิดความโปร่งใส ทั้งยังคอยแนะนำให้บุคลากร ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน ได้รู้จักใช้อารมณ์ในการทำงานได้อย่างเหมาะสม โดยไม่ทำให้เกิดความขัดแย้งกันในองค์กร (ชันติ) เป็นผู้บริหารองค์กรที่คอยแนะนำ และคอยเสียสละเวลาให้กับองค์กร เพราะองค์กรภาครัฐเป็นหน่วยงานที่อยู่ภายใต้การควบคุม และใช้งบประมาณภาษีที่มาจากประชาชน จึงจำเป็นต้องมีการทุ่มเท ทั้งร่างกาย แรงใจ เพื่อเป็นการตอบแทนสังคม แผ่นดิน อย่างเต็มที่ (จาคะ) โดยไม่ย่อท้อต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ชาติรี เทียนทอง. (2556). *การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม*. สืบค้น 26 กรกฎาคม 2565, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/520121>.
- มนพัทธ์ ปาณิกบุตร. (2562). *การพัฒนาคุณธรรมที่พึงประสงค์: พอเพียง มีวินัย สุจริต จิตอาสา* ในการปฏิบัติงานของบุคลากรกรมการศาสนา. *วารสารรวมบทความวิจัยการศึกษา* *อิสระของนักศึกษาโครงการรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*, 62(71), 1-11
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2561). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์* (พิมพ์ครั้งที่ 31). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- _____. (2564). *ชีวิตคู่ที่มีคุณค่า* (พิมพ์ครั้งที่ 51). กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2514). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรไทย*. กรุงเทพฯ: แพร่วิทยา.
- สารานุกรมเสรี. (2562). *ทมะ*. สืบค้น 27 กรกฎาคม 2565, จาก th.wikipedia.org/wiki/ทมะ.

- _____. (2563). *พระราชธรรม 4*. สืบค้น 25 กรกฎาคม 2565, จาก th.wikipedia.org/wiki/พระราชธรรม_4.
- _____. (2564). *วิตกจริต*. สืบค้น 27 กรกฎาคม 2565, จาก th.wikipedia.org/wiki/วิตกจริต.
- _____. (2565). *ขันติ*. สืบค้น 27 กรกฎาคม 2565, จาก th.wikipedia.org/wiki/ขันติ.
- _____. (2565). *สัจจะ*. สืบค้น 27 กรกฎาคม 2565, จาก th.wikipedia.org/wiki/สัจจะ.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2554). *เทคนิควิธีการพัฒนาจิตใจและพฤติกรรมจริยธรรม*. สืบค้น 25 กรกฎาคม 2565, จาก www.ocsc.go.th/sites.
- สำนักงานที่ดินจังหวัดภูเก็ต. (2551). *คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ภาครัฐยุคใหม่ (I AM READY)*. สืบค้น 27 กรกฎาคม 2565, จาก <https://phuketdol.go.th/files/>.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสถาน. (2557). *เสียดละ (18 มีนาคม 2557)*. สืบค้น 26 กรกฎาคม 2565, จาก <http://legacy.orst.go.th/?knowledges=เสียดละ-18-มีนาคม-2557>.
- องค์การบริหารส่วนตำบลท่าช้าง. (2561). *การส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม*. สืบค้น 25 กรกฎาคม 2565, จาก [http://thachang-nyk.go.th/UserFiles/File/041158/song\(1\).pdf](http://thachang-nyk.go.th/UserFiles/File/041158/song(1).pdf).